

מתן על הפרק

מפגש מחודש עם התנ"ך

ישעיהו פרקים כ"א - כ"ב

פרק כ"א

בפרק כ"א מכונסים שלושה 'משאות' נוספים על הגויים: משא מדבר ים (א-י) המנבא את מפלת בבל, משא דומה (יא-יב) המנבא על שעיר, והוא אחת הנבואות הסתומות בספר, ומשא בערב (יג-יז) המנבא את הפסד במלחמה ונדידתם של שבטי ערב.

משא מדבר ים: שימו לב לאופיה של המתקפה ולדימוי הראשוני - 'כסופות בנגב לחלוף' (א), עינו בתיאור החי של המתקפה על בבל בפסוקים ד-ה. ראו את דברי רש"י: צפה הצפית - זקוף המנורה. אכל שתה - ומתוך האכילה והשתיה צעקו 'קומו השרים'. רבים מהפרשנים, ורש"י בתוכם, רואים את המשא הזה כצופה את נפילתה של בבל ללא קרב, באמצע משתה, בידי הפרסים כמתואר בדניאל ה'.

1 (א) חוויותיו הנבואיות של ישעיהו מתוארות כאן בהרחבה (ג-ד). מהו שורשן של החוויות הללו ומה הן מלמדות על הנביא? ראו תהלים נ"ה, ד-ו, ולעומת זאת איוב ד', יג-טז.

2 (ב) ישעיהו מצטווה להעמיד צופה או להיות צופה בעצמו (ו-ט). תפקידו של הנביא כצופה נזכר גם ביחזקאל ל"ג, ב-ז ובחבקוק ב', א. חשבו על הצופה בתקופה הקדומה העומד על חומת העיר ומבשר ליושבים בתוכה על מה שרואות עיניו, עמדו על תפקידיו השונים של הצופה בכל מקום ועל השלכותיהם על תפקיד הנביא.

פרק כ"ב

פרק כ"ב כולל שתי נבואות ביקורתיות המכוונות אל ישראל פנימה. הנבואה הראשונה, 'משא גיא חזיון', מתארת את מצבה של ירושלים לנוכח המתקפה האשורית בימי חזקיהו, ובמוקדה ביקורת חריפה על ההיסמכות היתירה על הביצורים וההכנות למצור שבכללן הכנת בריכת השילוח, מבלי לבטוח בה'. הנבואה השנייה מופנית ל'שבנא אשר על הבית', פקיד מלכותי רם דרג בימי ישעיהו, ומנבאת על ירידתו ממעמדו.

3 בפסקה הראשונה (א-ג) משרטט הנביא ניגוד חריף בין שני הלכי רוח קיצוניים בירושלים. מה מבטאת העליה לגגות בפסוק א? (ראו שופטים ט', נא. שמ"ב י"ח, כד).

4 (א) בפסוקים ח-יא מתאר הנביא את הכנות העיר למצור, ומותח עליהן ביקורת. במה ממוקדת הביקורת? שימו לב לשימוש המנוגד ב'הבטה' ו'ראיה' בפסוקים ח, יא ולשימוש בפועל 'עשה' בפסוק יא.

ב. בפסוקים הבאים (יב-יד) שוב מנגיד הנביא בין שני מצבי קיצון - שמחה מחד ובכי ומספד מאידך, מאיזה הלך רוח נובעת חגיגת "אכול ושתה כי מחר נמות"? מהי הביקורת הנמתחת כאן על התנהלות העם? חישבו כיצד היא קשורה לביקורת בפסקה הקודמת.

הנבואה על שבנא נחלקת לשניים: טו-יט: תוכחה לשבנא. כ-כה: החלפתו בידי אליקים.

א) 'חצבי מרום קברו חקקי בסלע משפן לו' (טז) אילו שני אלמנטים מתארים את קברו של שבנא, ומהי הביקורת הנמתחת עליו בשל כך? היזכרו במשמעות הסמלית של הגובה בנבואות ישעיהו. כיצד מהווה עונשו מידה כנגד מידה?

ב) המדרש מותח ביקורת מסוג אחר על שבנא: כאשר בא סנחריב וצר על ירושלים, כתב שבנא פתק וירה בחץ: שבנא וסיעתו - השלימו, חזקיה וסיעתו לא השלימו... הלך לחצב לו קבר בקברי בית דוד, בא נביא ואמר לו: מה לך פה ומי לך פה כי חצבת לך פה קבר. (תלמוד בבלי סנהדרין כ"ו, א).

מהי הביקורת במדרש על חציבת הקבר של שבנא? עיינו במל"ב י"ח, ובידקו כיצד משמש איזכור זה של אליקים בן חלקיהו ושבנא רקע לתיאור במדרש.

הרחבה

בסוף המאה התשע עשרה נתגלתה בידי החוקר הצרפתי שארל קלרמון גאנו כתובת בחזיתו של מערת קבורה מימי הבית הראשון במדרון השכונה סילוואן מול גבעת עיר דוד. גאנו רכש את הכתובת, עקר אותה מן הסלע, והיא מצויה כיום במוזיאון הבריטי בלונדון. גאנו והבאים אחריו לא הצליחו לשחזר את הכתובת, והיא פוענחה באמצע המאה העשרים ע"י נחמן אביגד:

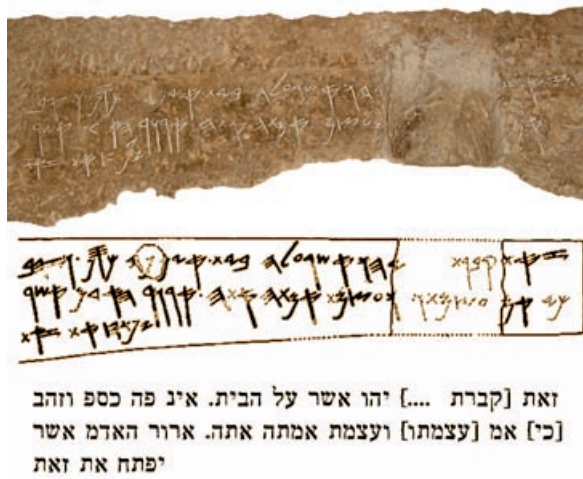
"זאת קברת... יהו אשר על הבית. אין פה כסף וזהב
כי אם עצמתו ועצמת אמתה אתה. ארור האדם אשר
יפתח את זאת"

הכתובת מתארת את מקום קבורתו של פקיד בכיר במנהל ממלכת יהודה ומאיימת בקללה על כל מי שיפתח את הקבר בו נקבר הפקיד עם אמתו (אולי הכוונה לאשתו) לשם לקיחת כסף וזהב. שם בעל הקבר אינו מופיע בתוך הכתובת, אך כבר קלרמון-גאנו (אשר זיהה את המילים 'אשר על הבית') הציע לזהות את הכתובת עם אדם הנושא תפקיד זה ומוזכר בתנ"ך (ישעיהו כ"ב) בשם שבניהו (שבנא). הכתובת נמצאה בתוך קבר בולט ומרשים. בניגוד לרוב הקברים שנחצבו כתא-תת-קרקעי בתוך הסלע, הקבר היה מבנה סלע גלוי לעין, במרום הסלע. בנבואת ישעיהו מתואר שבנא כאדם הבונה לעצמו קבר, קבר 'יהו' הוא קבר הנחצב בחייו של בעליו שהרי חציבת קבר מסוג זה, חייבת להיעשות זמן רב לפני המיתה. אין מדובר באדם הנקבר בקבורת אבותיו.

זמנה של הכתובת נקבע לאותה תקופה של כתובת השילוח, שכן אותיותיהן של שתי הכתובות קרובות ביותר בצורתן. זמנה של הכתובת, יחד עם מקומו הבולט של הקבר המפואר במרום הסלע אל מול השלוחה שעליה שכנה עיר דוד, מחזקים את ההשערה שהכתובת שעל הקבר נחקקה במצוות שבנא אשר על הבית (שכונה כאן ככל הנראה 'שבניהו'), שכנגדו יצא ישעיהו הנביא בחריפות בנבואה שבפרקנו: מה-לך פה ומי לך פה כִּי-חֲצַבְתָּ לָךְ פֶּה קֶבֶר חֲצָבִי מְרוֹם קְבָרוֹ חֲקָקִי בְּסֶלַע מִשְׁפָּן לּוֹ.

חז"ל במסכת סנהדרין ראו בשבנא מנהיג של הסיעה המורדת בירושלים ותיארו את סופו המר של המנהיג אשר תכנן לקחת איתו את רוב תושבי העיר אל מלך אשור ומצא את עצמו מומת בודד תלוי בעקבי סוסים כאשר בשרו דש את סביבות ירושלים.

כתובת "...יהו אשר על הבית"
צילום: תמר הירדני

זאת [קברת ...] יהו אשר על הבית. אין פה כסף וזהב
[כי] אם [עצמתו] ועצמת אמתה אתה. ארור האדם אשר
יפתח את זאת

"וַיְבִינּוּ בַּמִּקְרָא" < לקט ביאורי מילים לישיעיהו פרקים כ"א - כ"ב

פרק כ"א (ב) **חֲזוֹת קֶשֶׁה:** חזון קשה, נבואת פורענות. **הַבּוֹגֵד בּוֹגֵד וְהַשׁוֹדֵד שׁוֹדֵד:** הבוגד נבגד על ידי אחרים, והשודד נשדד בידי שודדים אחרים. עונשה של בבל הוא מידה כנגד מידה.

(ד) **נִשְׁף חֶשְׁקִי:** הלילה שבו חשקתי לשמוח ולשתות.

(ה) **מִשְׁחוּ מִגֶּן:** בימי קדם נהוג היה למשווח את המגן בשמן כדי שהחרב תחליק ממנו. השוו לקינת דוד: 'כִּי שָׁם נִגְעַל מִגֶּן גְּבוּרִים מִגֶּן שְׂאוּל בְּלִי מִשִּׁיחַ בְּשֶׁמֶן' (ש"ב א', כא)

(ו) **לֶךְ הַעֲמֵד הַמְצִפָּה:** ציווי על העמדת צופה שתפקידו לדווח על הגעת האויב.

(ח) **וַיִּקְרָא אֶרְיָה:** הצופה קרא 'הנה בא האריה', פירוש אחר: קרא בקול כאריה.

(י) **מִדְּשֵׁתִי וּבֹ-גֵרְנִי:** כינוי לבלל שחיל פרס ומדי ידוש אותה כשם שדשים תבואה בגורן. פירוש אחר: כינוי לעם ישראל שנדוש בידי אויבו.

(יג) **אַרְחוֹת דְּדָנִים:** שיירות של דדנים, 'זהנה ארחת ישמעאלים באה מגלעד' (בראשית ל"ז, כה).

(יד) **הִתְיָו מַיִם:** כמו 'אתיו', הביאו מים לגולים הצמאים.

(טו) **חָרַב נְטוּשָׁה:** כמו 'לטושה', מושחזת ומחודדת.

פרק כ"ב (ב) **תְּשֹׂאוֹת מְלֵאָה:** העיר מלאה קול שאון מרוב העם שבתוכה.

(ד) **שָׁעוּ מִנִּי:** הרפו ממני, הניחו לי להתאבל ואל תנחמו אותי.

(ה) **מִקְרָקֵר קֵר וְשׁוֹעַ אֶל-הָהָר:** האויב הורס את קיר החומה וזועק קריאות קרב אל מול ההר.

(ו) **וְקִיר עֲנָה מִגֶּן:** בני העם הנקרא קיר שלפו את המגן. משחק מילים עם הקיר שבפסוק הקודם.

(ז) **שֵׁת שֵׁתוּ:** שמו כלי המצור אל השער.

(ט) **נִשֶּׁק בֵּית הַיָּעַר:** הנשק האצור בבית המלך המכונה 'בית יער הלבנון' (ראו מל"א י"ז).